MARIA ILIESCU (1927–2020)

Îndrăznesc, luând act de durerea petrecerii din viață a Mariei Iliescu, să alătur câteva gânduri celor ale colegului şi prietenului meu Lorenzo Renzi de la Universitatea din Padova.

Maria Iliescu a depăşit cu mult hotarele României (articolele ei şi omagiile care i-au fost dedicate o dovedesc), fără ca în țara noastră (cu excepția Universității din Craiova şi a câtorva colaboratoare) să i se recunoască meritele. Aşa cum s-a mai întâmplat nu o dată în istoria țării noastre şi cum probabil se va mai întâmpla… Nu e nimeni erou recunoscut în patria sa…

Eu personal am cunoscut-o în Universitatea din Bucureşti prin anii 1950, într-o perioadă grea a istoriei țării noastre. Anii comunismului sovietic oprimau România. *Noi* – şi ea, şi eu – *frecventam aceeaşi şcoală / ascultam acelaşi curs*, precum scrie Poetul. În Facultatea care începuse din 1948 să se numească „de filologie" (actuala Facultate de Litere) eram colegi. Poate că termenul „colegi" nu este cel mai potrivit. Maria Iliescu era studentă şi asistentă la Catedra de limbi clasice, catedră de înaltă cultură condusă de Alexandru Graur, pe atunci o personalitate ştiințifică de relief, dar având mari puteri politice comuniste; eu eram numai „preparator" numit în 1950 la Catedra de limba română şi dialectele ei, a profesorului Alexandru Rosetti, mentorul meu permanent, alt savant veritabil, şi el sprijinitor asiduu al regimului recent instaurat.

Am aflat mai târziu, din auzite, că Maria Iliescu ar fi fost „refugiată" din Bucovina şi că studiase latina „la maici", adică în institutele şcolare catolice „Notre Dame de Sion". Nu prea ştiam atunci care era însemnătatea socială şi moral-religioasă a acestor instituții de elită. Studiile „la călugărițe" erau rezervate elitelor sociale.

Am reîntâlnit-o de atunci în repetate rânduri la reuniuni şi şedințe ştiințifice comune în România şi, bineînțeles, în străinătate. Am avut întotdeauna satisfacția să constat că amândoi, şi ea, şi eu, eram calificați în documente de „români" în perspectivele europene.

Cu câțiva ani în urmă (2012), o lucrare omagială dedicată academicianului Marius Sala a dezvăluit o parte necunoscută din autobiografia Mariei Iliescu. Am aflat atunci că Maria Iliescu (Hatty) avusese o copilărie şi o adolescență zbuciumată. Se născuse la Viena în 1927, din părinți „bine situați" şi material, şi social, dar în 1938 mama, Sophia, s-a „mutat" în Bucovina. Mama ei procedase foarte bine. În Austria anului 1938 se instalase, prin Anschluss, Germania nazistă, care foarte probabil atingea şi familia Adlersberg, ai cărei membri puteau să fie persecutați şi politic, şi social, şi rasial. Familia mamei Sophia şi tatăl Richard nu erau născuți în

LR, LXIX, nr. 1, p. 3–6, Bucureşti, 2020

BDD-A31882 © 2020 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.15 (2026-09-14 15:13:14 UTC)

Austria, erau „bucovineni” de câteva generații. Un profesor craiovean, domnul Pătularu, director al Institutului teologic local, dispune probabil de informații personale direct comunicate. Într-un articol publicat în ziarul *Cuvântul libertății*, prof. Pătularu afirmă că părinții Mariei „ezitaseră” să plece din Austria, între Londra și Bucovina. În orice caz, părinții nu au putut părăsi Viena înainte de a asigura copilului un adăpost într-un institut catolic internațional de prestigiu precum era Notre Dame de Sion, independent de nazismul care bântuia în Europa. De notat că rețeaua școlară a congregației Notre Dame de Sion avea sediul la Paris, în Franța (cu călugărițe franceze în general). Au încredințat-o la Viena pe fetița Maria Henriette cu mult înainte de plecarea lor din Viena. Tatăl fusese ofițer al armatei austriece, pe care noile autorități hitleriste l-au eliminat şi a devenit „procurist” (unde? ce înseamnă?). Hatty a rămas începând din 1936, probabil, în grija maicilor. Hatty a fost, ca şi mama ei, probabil, mutată în „Bucovina” pentru a fi apărată de urgia nazistă.

Dar o urgie şi mai mare o aştepta în 1940, când Bucovina cade sub ocupație sovietică, conform pactului Ribbentrop-Molotov. De atunci înainte Hatty rămâne fără nicio ştire de la familia ei şi, cum spune prof. Pătularu, pierzând toate proprietățile din Bucovina ocupată de sovietici. Hatty rămâne singură pe lume şi fără bani, în grija maicilor catolice de la Notre Dame de Sion. Această congregație avea filiale şi la Viena, şi la Bucureşti (astăzi congregația nu mai funcționează la Bucureşti). Hatty, între 1940 şi 1946–1948, a fost internă în căminul de studenți al şcolii. Şi-a terminat studiile liceale (medii), a trecut examenul de bacalaureat şi s-a înscris în 1946 la Secția de filologie clasică a Facultății de Litere. Se pare că familia s-a stabilit la Rădăuți. Aşadar, în Bucovina moldovenească neocupată (cel puțin aşa reiese din articolul publicat în revista craioveană *Cuvântul libertății* mai sus citată). Ar explica această vagă precizare „în Bucovina” o anumită grijă a Mariei Iliescu pentru a evita alte complicații sociale româneşti. În acei ani grei fiecare dintre noi aveam teamă (studenți sau tineri asistenți) să rămânem în jurul profesorilor noştri apreciați). Maria Iliescu în plus avea o legătură (de nimeni ştiută) cu profesorul Alexandru Graur, pe atunci şeful ei de catedră şi cel care o adusese la Universitate. În repetate rânduri ea a arătat că prof. Graur fusese şi profesor la Liceul Notre Dame de Sion de latină şi greacă şi încă de atunci o remarcase printre cele mai bune eleve ale clasei sale. De altfel, însăşi Hatty, aşa cum era, fără să ştie nimic despre părinți, încerca să se instruiască (o spune ea în textul omagial Marius Sala) în tainele limbii greceşti vechi (elina) şi în studiile de limba latină. Trecerea la Universitate i-a fost uşoară. Anii ei de semiinternat şi internat în pensioanele catolice franceze (şi în special Notre Dame de Sion) au contribuit mult la formația morală şi intelectuală a viitoarei romaniste. Maria Iliescu a rămas întotdeauna o excepțională cercetătoare în domeniul limbii latine şi, bineînțeles, al limbilor romanice. Prestațiile ei în Universitate trebuie să fi fost valoroase, pentru că atunci Catedra lui Alexandru Graur era într-adevăr un centru de înaltă concentrare intelectuală. La Catedră se găseau atunci I. Fischer, Cicerone

BDD-A31882 © 2020 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.15 (2026-09-14 15:13:14 UTC)

Poghirc, Aram Frenkian, ultimul nostru biblist, Traian Costa, Gheorghe Tohăneanu, Florea Fugariu şi alţii, o echipă de cercetători de cultură şi limbi clasice de primă însemnătate.

Totul a durat senin până în anul 1952, când Universitatea este zguduită de Mişa (Mihai) Roller, în numele… anticosmopolitismului, dragă Doamne! Alexandru Graur şi echipa lui alături de Al. Rosetti, J. Byck, Boris Cazacu deveniseră „cosmopoliţi" pentru că scriau în limba franceză în revistele de specialitate lingvistică. Adevărul era însă altul: procesul „bluzelor albe" de la Moscova, intentat de Stalin, apucat de isterii antisemite. Ceea ce se întâmpla la Universitatea din Bucureşti se întâmpla şi în Bratislava (Slovacia) cu procesul Slansky (toţi cei din grup fiind condamnaţi la moarte pentru că erau, bineînţeles, evrei).

Mişa Roller, care ulterior s-a sinucis, era şi el evreu. La fel ca unii dintre cei pe care el însuşi îi dăduse afară (I. Fischer, în primul rând).

Maria Iliescu a intrat şi ea în acest măcel intelectual pentru că purta un nume german, pentru că familia venea din Bucovina şi probabil i se cunoşteau originile sociale de elită, devenind prima suspectă în peisajul bucureştean. Cel care a ajutat-o atunci a fost Iorgu Iordan. După o primă trimitere neefectuată în Dobrogea, Maria Iliescu a fost mutată la Secţia de romanistică a Institutului de Lingvistică chiar în anul 1952. Este singura care nu s-a mai întors în Universitatea din Bucureşti. A lucrat în Institut la secţia de romanistică şi de lexicologie bilingvă. În Universitate s-au întors mai târziu unii dintre cei „ostracizaţi". Dar Maria Iliescu era pentru a treia oară victima istoriei României.

În 1972, în urma unui concurs, a devenit profesor la nou-creata Universitate din Craiova. Bineînţeles, profesor de romanistică şi de lingvistică generală.

Nu a fost de mirare că în 1983 Maria Iliescu a părăsit România ca romăncă, profitând de o invitaţie personală la Universitatea din Innsbruck, unde pregătirea ei, cunoaşterea perfectă a limbii germane, studiile ei de limbă latină i-au permis să predea excepţional filologia romanică şi, bineînţeles, limba română. De data aceasta, împreună cu Maria Iliescu era soţul ei, istoricul Vladimir Iliescu. Vladimir era cu doi ani mai în vârstă decât ea, specializat în istoria antică (îl cunoscuse într-un seminar de antichităţi). Era şi el bucovinean de origine româno-alsaciană. Maria Henrietta Adlersberg devine prin căsătorie Maria Iliescu, *usque ad finem vitae*.

Scriind aceste amintiri şi comparându-le cu autobiografia ilustrei dispărute, am adăugat şi un text cules de pe Wikipedia ca să reunesc datele biografice ale unei personalităţi ştiinţifice deosebite din ţara noastră. Viaţa Mariei Iliescu s-a desfăşurat în România şi în Europa în vâltoarea unor grave evenimente ale istoriei europene pe care ea le-a îndurat cu disciplină şi, credem, cu profundă credinţă creştină. Mi-am permis deci să caut aurul adevărului în ceea ce *manu propria* a scris ea în ţară sau dincolo de hotare, dar şi ceea ce s-a scris despre ea în România. În tot ceea ce a făcut de-a lungul vieţii trebuie să se ştie că Maria Iliescu a ales întotdeauna România. Învinsă de evenimentele vieţii trebuie să ţinem seamă că Maria Iliescu şi-a petrecut ultimii ani ai vieţii pe pământ românesc, la Craiova, cu ajutorul dnei

BDD-A31882 © 2020 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.15 (2026-09-14 15:13:14 UTC)

Adriana Costăchescu, fosta ei colaboratoare. Nu a uitat Maria Iliescu, şi nici soţul ei, Vladimir, că sunt români din Bucovina, chiar atunci când ţara noastră o împingea dincolo, în lumea largă. A ţinut să se întoarcă la vatră. Se odihneşte într-un cimitir ortodox din Craiova. De pe drumurile ei străine rătăcitoare se găseşte în pământul în care se odihnesc şi părinţii ei.

Odihnească-se în pace!

Prof. univ. Alexandru NICULESCU

Paris, martie 2020

Să le fie ţărâna uşoară şi amintirea lor neştearsă!

BDD-A31882 © 2020 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.15 (2026-09-14 15:13:14 UTC)